

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

توحید

در نگاه عقل و دین

موضوع:
عقاید: ۱۱۲ (کلام و عقاید: ۱۹۴)

گروه مخاطب:
- تخصصی (طلاب و دانشجویان)
- عمومی

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۱۹۰۲
مسلسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۴۸۵۳

شریعتی سبزواری، محمدباقر، ۱۳۱۹ -
توحید در نگاه عقل و دین / محمدباقر شریعتی سبزواری. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی
حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۰.

[۴۰۰ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۱۹۰۲) (کلام و عقاید: ۱۹۴. عقاید: ۱۱۲)
ISBN 978-964-09-0809-9 - ۷۰۰۰ تومان.

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
Muhammad-Baqir Shariati-Sabzevari. Monotheism from the
Perspective of Reason and Religion
ص. ع. به انگلیسی:

کتابنامه به صورت زیرنویس.
نمایه.

۱. خداشناسی. ۲. توحید. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان.

۲۹۷/۲۲

BP ۲۱۷ / ۴ / ۹

۱۳۹۰

توحید در نگاه عقل و دین

محمد باقر شریعتی سبزواری

بوستان کتاب
۱۳۹۰

www.ketab.ir

فهرست مطالب

پیش‌گفتار	۱۷
مقدمه	۲۱
ضرورت بحث دربارهٔ خداشناسی	۲۷
یکم) زندگی معنوی و عقلانی انسان	۲۷
دوم) ساختار وجود انسان	۲۸
فواید ایمان به خدا	۳۵
سوم) توجه به فلسفه خلقت	۳۶
خداپرستی همزاد بشریت	۳۹
فایدهٔ دین و خداپرستی	۴۱
مفهوم خداپرستی و دین‌باوری	۴۴
آرامش روان	۴۷
خداپرستی پایگاه اخلاق	۵۰
احساس حفاظت و حراست	۵۱

۵۲	نقش ایمان به خدا در جامعه
۵۲	۱. اصل یگانگی
۵۴	۲. ظلم‌زدایی
۵۵	۳. تعاون و همیاری
۵۷	اصالت و دوام مذهب خداپرستی
۶۲	نقش ایمان به خدا در زندگی بشر
۶۳	انسان و جمال مطلق
۶۷	راه‌های خداشناسی
۶۷	راه اول: راه دل یا فطرت
۶۸	اعتراف دانشمندان
۷۱	خدا در تفکر عرفانی
۷۳	راه دوم: طبیعت و نظم
۷۵	نظام مشهود در عوالم سه‌گانه
۷۵	نظم در جهان بالا (کرات)
۷۸	نظم در عالم بی‌نهایت کوچک اتم
۸۱	نظم در وجود انسان
۸۶	تصویری از حساب احتمالات
۸۸	راه سوم: علوم حسی و طبیعی
۸۸	شعور مرموز موجودات زنده
۸۹	انواع راه‌یابی
۹۱	بررسی نظریه اول
۹۳	بررسی نظریه دوم

۹۵	نظریه لاوازیه
۹۶	پاسخ به استدلال مادیون
۱۰۰	هدایت و نظم از نظر قرآن
۱۰۳	هدایت ابداعی
۱۰۴	ایجاد و خلق عضو جدید
۱۰۴	کشف نیازمندی، بدون وساطت تعلیم و تعلم
۱۰۸	تمثیل
۱۱۰	راه چهارم. عقل و فلسفه
۱۱۰	برهان حرکت
۱۱۱	۱. دگرگونی و تحول جهان
۱۱۲	۲. عمومیت حرکت
۱۱۶	ویژگی های حرکت
۱۱۶	۱. نظم و انتظام
۱۱۶	۲. تداوم حرکت ها
۱۱۶	۳. هماهنگی حرکت ها
۱۱۷	۴. هدف مندی
۱۱۷	۵. هدایت
۱۱۸	۶. تکامل تدریجی
۱۱۸	۷. حرکت های ضروری و جنبی
۱۱۹	مکانیزم حرکت
۱۱۹	آیا تضاد عامل حرکت است؟
۱۲۰	تعمیم اصل تضاد
۱۲۱	نتیجه گیری از برهان حرکت

- ۱۲۳..... بن‌بست‌های مادی‌ها
- ۱۲۴..... عامل اولین حرکت
- ۱۲۵..... نتیجه نهایی
- ۱۲۵..... شیوه متکلمان اسلامی در حرکت
- ۱۲۷..... شیوه ابراهیمی
- ۱۲۸..... لطایف و نکات تفسیری
- ۱۳۰..... تمام حرکات، اسم الله هستند
- ۱۳۱..... راه پنجم: تأمل در پدیده حیات در زمین
- ۱۳۲..... خلاصه مطالب
- ۱۳۴..... راه ششم: برهان صدیقین
- ۱۴۵..... قرآن و راه‌های خداشناسی
- ۱۴۸..... مادیون چه می‌گویند؟
- ۱۵۰..... استحکام و استواری یک مذهب
- ۱۵۳..... راه‌های خداشناسی از نگاه امام علی علیه السلام
- ۱۵۳..... توحید در نگاه علی علیه السلام
- ۱۵۵..... آیه فطرت و خداشناسی
- ۱۵۶..... توحید از منظر علوی
- ۱۵۸..... راه اول) اتقان صنع، نظم و حکمت
- ۱۶۱..... راه دوم) شکستن همت‌ها و تصمیم‌ها
- ۱۶۴..... راه سوم) معرفت عقلی و فلسفی
- ۱۶۵..... یک اعتراف غم‌انگیز

خدا یعنی چه؟ ۱۶۵

خدا در نهج البلاغه ۱۶۷

علل گرایش به مادی گری ۱۷۳

۱. تعریف نادرست از مفاهیم خدا و دین ۱۷۷

۲. واکنش در برابر خشونت های کلیسا ۱۷۸

۳. سنجش بر مبنای علوم طبیعی ۱۸۰

۴. غرور بی جا ۱۸۱

۵. عدم آگاهی از مذهب اسلام ۱۸۲

۶. ابطال فرضیه های علمی ۱۸۳

چگونه درباره خدا بیندیشیم؟ ۱۸۵

صفات الهی ۱۸۹

۱. توحید ذاتی ۱۹۰

۲. توحید صفاتی ۱۹۱

صفات ثبوتی و سلبی ۱۹۲

۳. توحید افعالی ۱۹۳

صفات سلبی و دلیل نفی آن ۱۹۴

شناخت خدا به صفات و اسما ۲۰۵

اسما و صفات چیست؟ ۲۰۷

صفات و نام های «الله» در قرآن ۲۰۹

توحید و یکتایی «الله» ۲۱۰

۲۱۱	چگونگی سلوک در معرفت توحیدی
۲۱۲	دلایل توحید
۲۱۲	دلیل اول: برهان فرجه
۲۱۴	دلیل دوم: تعدد خدا، تکثر نمایندگان
۲۱۶	دلیل سوم: برهان تمناع
۲۱۷	دلیل چهارم: برهان فرجه در نگاه بوعلی سینا

توحید و شرک ذاتی

۲۲۱	۱. توحید ذات و شرک ذاتی
۲۲۶	۲. توحید و شرک صفاتی
۲۲۹	۳. توحید و شرک افعالی
۲۳۱	رابطه توحید و جبر
۲۳۶	دو مثال روشن
۲۳۸	۱. توحید در خالقیت
۲۳۸	۲. توحید در ربوبیت
۲۴۰	۳. توحید در رازقیت
۲۴۲	۴. توحید در اطاعت
۲۴۳	۵. توحید در مالکیت
۲۴۴	اثر تربیتی توحید در مالکیت
۲۴۵	۶. توحید در قانون‌گذاری

توحید در عبادت

۲۴۷	معنا و ملاک در عبودیت
-----	-----------------------

۲۴۹	یکتاپرستی
۲۵۰	تقدم و تأخر توحید و شرک
۲۵۱	تقدم شرک بر توحید از نظر هیوم
۲۵۲	علل پیدایش بت پرستی
۲۵۴	بت پرستی در نگاه علامه طباطبائی
۲۵۷	توحید در عبادت و آزادی
۲۵۹	مذاهب بت پرستی
۲۶۰	بت پرستی در عربستان
۲۶۰	یکم) هم سوئی با اهل کتاب
۲۶۱	دوم) پیکار با شرک در ربوبیت
۲۶۲	سوم) مبارزه غیر مستقیم
۲۶۲	نیاز انسان به معبود واقعی
۲۶۴	فداکاری در راه معبود
۲۶۵	مرز توحید و شرک
۲۶۹	توحید و شرک و ریا
۲۷۰	شرک و ریا
۲۷۲	محبوبیت اجتماعی، شرک نیست
۲۷۳	شرک از منظر قرآن
۲۷۷	آفت های توحید در عبادت
۲۷۹	ماده و طبیعت
۲۸۲	زیان ها و خطرهای شرک
۲۸۲	۱. ذلت و خواری

۱۴* توحید در نگاه عقل و دین

- ۲۸۳..... ۲. تکیه بر منطق بی بنیاد
- ۲۸۳..... ۳. اتخاذ معبودهای بی خاصیت و ناتوان
- ۲۸۵..... ۴. حیط اعمال
- ۲۸۶..... ۵. تباهی جهان
- ۲۸۷..... ۶. تکامل و رهایی از اسارت

توحید در عبادت و توسل

- ۲۹۷..... توسل به اسباب معنوی
- ۲۹۹..... توحید و توسل به ارواح اولیا و انبیا
- ۳۰۱..... توحید و زیارت اهل قبور
- ۳۰۵..... آیا ساختن مقبره شرک است؟
- ۳۱۱..... سیره اصحاب و تابعین
- ۳۱۲..... عقل
- ۳۱۲..... فتوای علمای سنی و شیعه بر مشروعیت زیارت رسول خدا ﷺ
- ۳۱۴..... شفا در خاک
- ۳۱۴..... مطلوبیت استغاثه
- ۳۱۶..... شفاعت و توحید
- ۳۱۷..... حیات پیامبران پس از رحلت

توحید افعالی

- ۳۲۴..... افعال خداوند، قانون مند است
- ۳۲۵..... آیا افعال خدا هدف دار است؟
- ۳۲۶..... مشیت خدا

۳۲۶	توحید افعالی در قالب قضا و قدر
۳۳۳	آیا قضا و قدر قابل تغییر است؟
۳۳۶	نقش ایمان به قضا و قدر
۳۳۹	مناظره امام رضا (ع) و مروزی درباره اراده
۳۵۱	نمونه‌هایی از بداء در قرآن
۳۵۲	فرق نسخ و بداء

۳۵۵	مسئله قضا و بداء
۳۶۲	مناظره امام هشتم با مروزی در موضوع بداء

پیش‌گفتار

یکم) کتابی که پیش روی خوانندگان ارج‌مند قرار دارد، مجموعه مقاله‌هایی است که به عنوان متن درسی در مجلهٔ با‌معارف اسلامی آشنا شویم، تدوین شده و مورد ارزیابی، نقد و بررسی متفکران و مشرکان قرار گرفته و اکنون پس از تکمیل، اصلاح و بازنگری مجدد منتشر می‌گردد.

با توجه به نیاز جامعه و هجوم شبهه‌های فرهنگ الحادی، لازم دانستم پس از بازنگری کامل و افزودن مباحث ضروری، به صورت کتابی در اختیار نسل بالندهٔ جوان، صاحبان خرد و دوست‌داران مباحث الهی بگذارم، امیدوارم راه‌گشا باشد!

دوم) اصول عقاید در باورهای دینی، امری تحقیقی و استدلالی است و تقلید و تبعید در آن راه ندارد، به همین علت، مراجع تقلید مطابق قرآن و سنت، لزوم تقلید را منحصر در فروع دین قرار داده و در اصول دین آن را حرام تلقی نموده‌اند؛ بنابراین، بر هر زن و مرد مکلفی واجب است که در اصول عقاید - که توحید در رأس آن قرار دارد - تحقیق کرده، با دلیل و برهان در این میدان به یقین برسند، از این‌رو، نگارنده سعی دارد در این پژوهش با طرح پرسش‌ها و اشکال‌ها، سالکان راه حقیقت و جوانان کنج‌کاو و حق‌طلب را با هر عقیده و مذهبی که دارند، یاری رساند تا بتوانند به کمک عقل و برهان، به نتیجهٔ مطلوب و باور معقولی در خداشناسی دست یابند. اینک

عصاره تمام تحقیقات و انبوهی از معلومات و تجربیات را به محضر خوانندگان ارج مند و متفکران عزیز تقدیم می دارم، تا چه قبول افتد و چه در نظر آید!

سوم) این جانب با برخوردهای بسیاری که با قشرهای مختلف فکری و فرهنگی داشته و دارم، به ویژه گفت و گو و مناظره های قابل توجهی که با هواداران مکاتب مادی در زندان های طاغوتی داشتم و همچنین، متجاوز از هجده سال در مسئولیت واحد پاسخ به سؤالات دفتر تبلیغات اسلامی، انجام وظیفه نموده و با پرسش های کتبی، تلفنی و حضوری فراوانی مواجه بوده ام، بر این باورم که مباحث دینی باید با شیوه مدرن، تعقیب و تدوین گردد و بهترین راه، این است که در گام نخست، به این پرسش ها پاسخ داده شود: چرا بشر باید در پی تحقیق از خدا و دین صحیح باشد و نقش خداپرستی را در زندگی فردی و اجتماعی بدانند؟ زندگی بدون اعتقاد به خدا، چه خطرهایی به بار می آورد؟

پس از طی این فرایندها، آن گاه باید به مسائل خداشناسی و اثبات آن پرداخت. روش و اسلوب ما در این کتاب نیز بر این اساس است.

چهارم) دلایل عقلی را با راهنمایی و ارشادهای منطقی قرآن و سنت و همچنین نکته های نغز شاعرانی که از عمق جان و روان، اشعاری درباره خداپرستی و معنویت سروده اند، در آمیختم تا از نظر استدلالی، راهنمای عقل و فطرت درونی باشد و به بحث توحید، ظرافت و لطافت خاصی ببخشد، چرا که به گفته اهل ذوق و عرفان، در این گونه مباحث، تنها به استدلال عقلانی نباید بسنده کرد، بدین جهت نام کتاب را توحید در نگاه عقل و دین گذاشتم تا خوانندگان بدانند که شیوه ما فلسفی و کلامی محض و خشک نیست. در عین عقل محور بودن، از الهام های فطری، متون دینی و ذوقیات بشری و نظریات نوابغ جهان نیز بهره برده ایم.

پنجم) مسئله توحید، همانند معاد، به مذهب خاصی اختصاص ندارد؛ تمام پیروان ادیان، بلکه همه حق جویان و پویندگان راه حق در این وادی باید با دلیل عقلی و

منطقی گام برداشته، به نفی و اثبات پردازند و از سوی دیگر، دین‌باوران نیز شبهه‌های مخالفان و پرسش‌های جویندگان راه دین را پاسخ داده، موانع را از پیش روی شکاکان و لادریون برطرف سازند، از این‌رو، محتوای این کتاب برای گروندگان تمام مذاهب جهان، به‌ویژه نسل تحصیل‌کرده و مبلغان آنان مفید خواهد بود تا به کمک این مطالب، بهتر بتوانند به مناظره با ملحدان و شکاکان پردازند و حق‌طلبان را به صراط مستقیم توحید رهنمون باشند.

ششم) این کتاب یک بار در سال ۱۳۸۳ توسط «نشر روح» منتشر و از آن استقبال شد، اما برخی از دانشجویان، بحث‌هایی از کتاب را سنگین و قسمتی را مجمل تشخیص دادند، از این‌رو، چند سالی دست نگه داشتم و اصلاحات نهایی آن را انجام دادم. حال، به امید این که این کتاب برای پیروان مذاهب، مفید واقع شود و آنان را یاری رساند، آن را در اختیار جوانان و محققان قرار می‌دهم.

محمد باقر شریعتی سبزوری

قم - ۱۳۸۹